

gent:

STADSBOUWM [™] [™] ST [™] R
GENT

SAMEN
STAD
BOUWEN

SAMEN
STAD
BOUWEN

VISIENOTA MANDAAT
STADSBOUWMEESTER
2018 – 2023

INHOUD

BOUWMEESTER VANDAAG. VIER ROLLEN VOOR DE STADSBOUWMEESTER

5

1. INSPIRATOR. VISIE OP DE STAD VAN OVERMORGEN

10

2. AANJAGER. EEN BREDE DIALOOG OVER ARCHITECTUUR EN STAD MAKEN

16

3. ORGANISATOR. INZETTEN OP SAMENWERKING EN OVERLEG

21

4. ADVISEUR. MET EEN BLIK GERICHT OP KWALITEIT

28

BOUWMEESTER VANDAAG. VIER ROLLEN VOOR DE STADSBOUWMEESTER

Gent kiest opnieuw voor een stadsbouwmeester. Meer dan honderd jaar geleden drukten bouwmeesters en stadsarchitecten zoals Cloquet, Roelandt, Pauli en Van Rysselberghe hun stempel op de stad. Gent stond terug op de kaart. Nieuwe universiteitsgebouwen, publieke voorzieningen, stations en stedelijke infrastructuren gaven een krachtig elan aan de stad. Maar terwijl die eerste generatie bouwmeesters streefden naar een *coherent stadsbeeld*, moet de stadsbouwmeester vandaag bouwen aan een veel minder eenduidige stad. Noch ruimtelijk, noch architecturaal is de stad vandaag te vergelijken met haar eind-19de- begin-20ste-eeuwse voorloper. De stad is een pak complexer en diverser geworden, en dit zowel op ruimtelijk, beleidsmatig als maatschappelijk vlak.

De bekende woorden van Mies van der Rohe dat ‘architectuur bouwen is’, zijn vandaag niet zonder meer waar. Architectuur, en bij uitbreiding stad maken, is minstens evenzeer programmeren, agenderen, activeren, en soms zelfs niet-bouwen. Het is dus nodig de rol van een bouwmeester opnieuw te definiëren, want *een bouwmeester bouwt niet meer*.¹ Dit stadsbouwmeesterschap van een nieuwe generatie is de aanzet om opnieuw te komen tot een meer coherente stad. Niet in verschijningsvorm, zoals honderd jaar geleden, maar wel in stedelijk functioneren. De stadsbouwmeester zal misschien niet bouwen *in de stad*, zoals zijn notoire voorgangers, maar zal daarom niet minder bouwen *aan de stad*.

In deze visienota wil ik vier nieuwe rollen introduceren voor de stadsbouwmeester. Die rollen bieden een houvast voor de concrete invulling van het mandaat. Via de werking van het Team Stadsbouwmeester laten ze de verankering toe van het stadsbouwmeesterschap in de stedelijke werking.

1

De stadsbouwmeester is in de eerste plaats een **inspirator**. Hij draagt de bouwstenen aan voor een duurzame, toekomstbestendige verstedelijking. Hij schuift wervende beelden naar voren over thema's die cruciaal zijn of zullen worden voor de stad. De stadsbouwmeester voedt het stedelijk beleid, ook los van concrete aanleidingen en vragen. Hij denkt met een brede blik ver vooruit, om vandaag beter te doen.

2

De stadsbouwmeester is ook een **aanjager**. Hij werkt nadrukkelijk aan een eigentijdse bouwcultuur die de identiteit van Gent versterkt. Niet door een architectuurbeeld van bovenaf op te dringen, wel met een aanpak waarbij hij midden in het debat gaat staan en het mee opzet. De samenwerking tussen besturen, bewoners, ondernemers en maatschappelijke actoren is het startpunt van elke nieuwe ontwikkeling. Vanuit gedeelde belangen ontstaat een coalitie voor de stad.

3

De bouwmeester is, vervolgens, een **organisator**. Hij bouwt bruggen tussen de verschillende actoren in de stad. Hij stelt samenwerking centraal en legt linken tussen beleid, stadsdiensten, ontwerpers, bouwheren en andere stedelijke actoren. Dat vraagt enerzijds om nieuwe organisatievormen, overlegplekken en ateliers, anderzijds om een Team Stadsbouwmeester dat zich niet als een cel naast de stadsdiensten plaatst, maar infiltreert in alle geledingen van de stadsorganisatie.

4

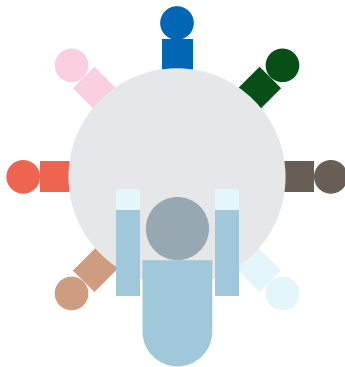
De bouwmeester is, ten slotte, een **adviseur**. Het zet een helder en open proces op voor het bouwen aan de stad. Gent heeft nood aan duidelijke regels en afspraken die bouwen en aanbesteden niet alleen open, objectief en transparant maken voor iedereen, maar die ook een kwaliteitsverbetering nastreven. Het is nodig om opnieuw het vertrouwen te herstellen en de kansen voor ruimtelijke kwaliteit te vergroten.

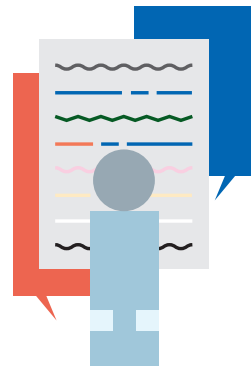
INSPIRATOR
Brede blik

AANJAGER
Midden in

ORGANISATOR
Samenwerking centraal

ADVISEUR
Open en objectief

Gent kiest voor ruimtelijke kwaliteit. De stadsbouwmeester moet die mee tot stand brengen. Mijn opdracht bestaat erin om de voorwaarden te scheppen voor een goed functionerende en kwalitatieve stad. Om dit mogelijk te maken schuif ik twee krachtlijnen naar voren.

ONTWERPKRACHT

Als stadsbouwmeester ben ik ervan overtuigd dat **ontwerp** dé manier bij uitstek is om kwaliteit vorm te geven en bespreekbaar te maken. De grote stedelijke vraagstukken van vandaag kunnen we niet meer aanpakken met de aloude recepten. Ze vragen een visie die verder reikt dan beleidsrichtlijnen, vergunningen of structuurplannen. Ontwerp en ontwerpend onderzoek zijn krachtige instrumenten om opgaves en problemen om te buigen tot kansen, en om die kansen vervolgens te vertalen naar concrete projecten. Het ontwerp legt een opgave op tafel en laat toe daarrond een gesprek te voeren en coalities te smeden. Ontwerp is in staat om verschillen te overbruggen en mensen samen te brengen rond een kwalitatief voorstel. Niet het vinden van een waardig compromis is het streefdoel, wel het formuleren van een geïntegreerd antwoord waar alle partijen bij winnen. Ontwerp en ontwerpend onderzoek als een middel om te suggereren, te inspireren en te begeisteren.

OVERLEGKRACHT

Als stadsbouwmeester wil ik een breed **overleg** over de stad waar we samen aan bouwen op gang brengen. Overleg is de basis om tot kwaliteitsvolle projecten te komen. Samen stad bouwen vraagt om een dialoog met alle relevante stakeholders: het stadsbestuur en de stadsdiensten, andere overheden, private ondernemingen en, niet in het minst, de inwoners van Gent. Het organiseren van overleg verlegt de focus van *kwaliteitsbewaking* naar *kwaliteitsbegeleiding*. Het samen uitzetten en doorlopen van een proces vormt de beste garantie op een gedragen en waardevol ruimtelijk voorstel. Het overleg kan vele vormen aannemen: het adviseren van het bestuur en diensten, het organiseren van dialoog tussen stadsdiensten onderling of tussen stad en externe partners, het aanjagen van het maatschappelijk debat en het verruimen van de blik op de ontwikkeling van de stad. Als stadsbouwmeester bouw ik niet alleen aan de stad. Ontwerp en overleg laat toe een veelvoud aan capaciteiten aan te spreken. Ik wil kennis, talent, expertise, opinie, inzicht, initiatief, durf en verbeelding verzamelen en bundelen tot een gezamenlijk project voor deze stad. Dit bouwmeesterschap kiest ervoor om **samen stad te bouwen**.

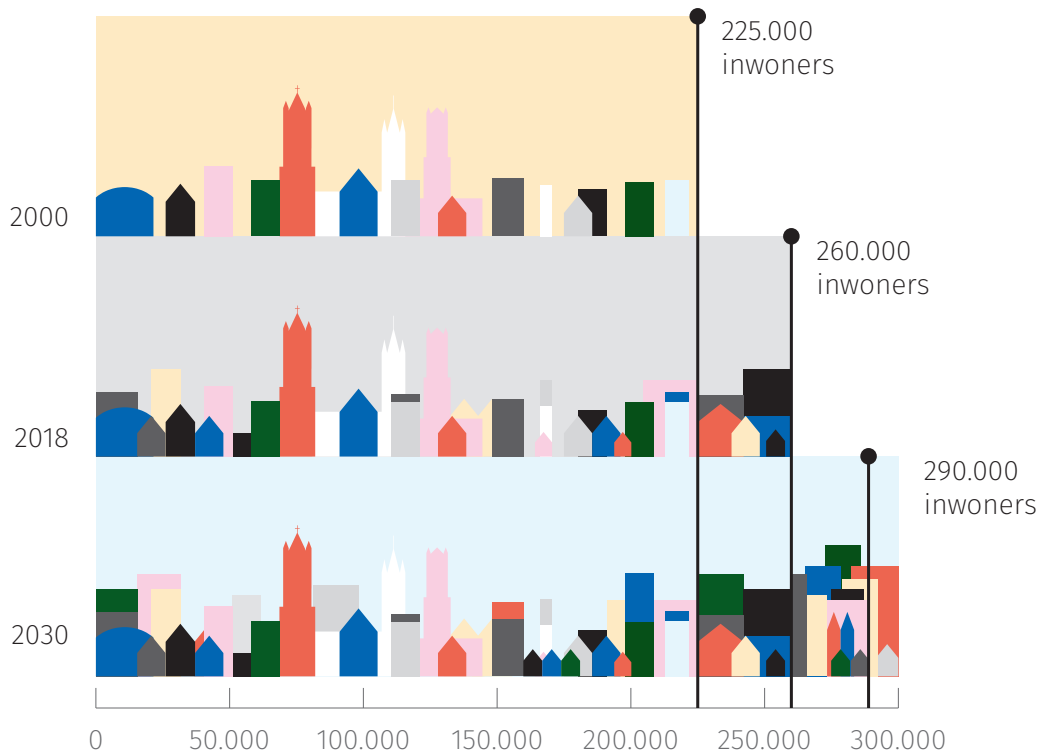
1. INSPIRATOR. VISIE OP DE STAD VAN OVERMORGEN

Gent groeit terug en op zich is dat goed nieuws. We kunnen de groei van de stad, en de noden en uitdagingen die hiermee gepaard gaan, aangrijpen als een kans om nieuwe kwaliteiten in de stad te brengen, zodat de stad ook op langere termijn aantrekkelijk blijft. De groei van Gent biedt kansen om *meer stad te maken*.

Vandaag is Gent een stad met groeipijnen. De betonstop beperkt ook in Gent de beschikbare ruimte om te bouwen. Groei opvangen in een stad die niet langer uitbreidt, zet de bestaande wijken onder druk. We staan voor de uitdaging om het stedelijk weefsel te **verdichten**. Dat betekent – in stedenbouwkundig vakjargon – stapelen, schakelen, verweven of mixen. Dat zijn allemaal slimme manieren om meer rendement te halen uit de beschikbare ruimte. We moeten inzetten op **stad bijbouwen**. Maar het is evenzeer een uitdaging om ruimte in de stad onbebouwd te laten of te maken. *Betonstop* houdt het verder volbouwen van open ruimte tegen, *betonschrap* stelt plannen bij zodat er minder verhard wordt en *betonschraap* haalt letterlijk weg wat niet nodig is. Op die manier kunnen we ruimte voorzien voor andere noden dan bouwen. Het niet-bouwen is mee leidend in het nastreven van levenskwaliteit in de stad. Behalve stad bijbouwen zullen we even hard moeten inzetten op **stad vrijhouden**.

Meer stad maken is een zeer precaire opgave. Bewoners van de stad zitten vandaag niet echt te wachten op nog meer stad. Het introduceren van stedelijkheid botst op weerstand, zowel in wijken die vandaag reeds een sterke stedelijke dynamiek en gebruik kennen, als in rustige residentiële woonomgevingen. Voor wie er woont lijkt groei in eerste instantie vooral een verhaal van *verlies*. Men vreest het met minder te moeten doen. Minder beschikbare en bijgevolg betaalbare woningen, minder gemakkelijk je kunnen verplaatsen, minder eigen gebruik van voorzieningen omdat ook anderen ze gaan gebruiken, minder groen, kortom, minder ruimte.

We staan voor een moeilijke opgave. We mogen hier vooral niet te betuttelend in zijn. Door de band kunnen Gentenaars wel leven met de conflicten die horen bij het wonen in de stad. Steeds meer mensen kiezen er zelfs voor om mee stad te maken en betrokken te worden bij het bestuur. *Mensen maken de stad*. Die beweging wil ik omarmen. Vaak zijn het net de oplossingen die aangedragen worden zonder onze stadsbewoners te horen, te betrekken of hen er zelf mee aan de slag te laten gaan, die voor wrevel zorgen. De opgave waar de stad voor staat, hoeft niet te draaien om concurrentie om de ruimte. Ze biedt kansen voor een sterk mobiliserend perspectief. De toekomst is een kans om **samen stad te bouwen**.

De stad van vandaag staat voor uitdagingen waar we nu nog niet aan denken. We moeten durven kiezen om die uitdagingen anders aan te pakken. Dat vraagt om een trendbreuk in de manier waarop we vandaag te werk gaan. We mogen vooral niet verder bouwen zoals we vandaag of gisteren deden. We kunnen hier niet langer kortzichtig in zijn. Een beeld bieden op de stad van overmorgen, helpt om vandaag al vooruit te werken naar morgen. In wat volgt wil ik een aantal speerpunten of belangrijke thema's schetsen die ik in mijn mandaat op de agenda wil plaatsen.

INZETTEN OP GROTE VRAAGSTUKKEN

Mijn ambitie voor dit stadsbouwmeesterschap bestaat niet in het realiseren van leuke projecten voor de lifestylemagazines, maar wel in een doortastende aanpak van de grote uitdagingen waar de stad vandaag voor staat. Die zijn niet min. Oplossingen moeten we overal gaan zoeken, zowel in kleine ingrepen in ons dagelijks leven, als in grootschalige overheidsmaatregelen. Het gaat niet om één probleem met één alomvattend antwoord. Integendeel: *The next big thing will be a lot of small things*. Twee cijfers tonen de urgentie aan van deze uitdagingen.

$\frac{1}{2}$ De helft van de Gentenaars huurt een woning. Dat is beduidend meer dan het Vlaamse gemiddelde. Het Gentse woonbeleid moet een antwoord bieden op een Vlaams en federaal wetgevend en fiscaal kader dat vooral gericht is op koopwoningen en privaat eigenaarschap. De helft van de Gentse huurwoningen is in slechte staat. De helft van de huurders moet rondkomen met één inkomen en een groot deel daarvan spendeert te veel van zijn of haar inkomen aan de woonkost. Noodgedwongen welteverstaan, want de woonmarkt, zowel koop als huur, is te prijzig voor veel stadsbewoners. De helft van de gezinnen voldoet niet langer aan de klassieke definities daarvan. Bijna de helft van de inwoners heeft een migratieachtergrond, wat ook van Gent een superdiverse stad maakt. Onze bevolkingssamenstelling verandert razendsnel. De Gentenaar wordt jonger én ouder, rijker én armer, meer zorgbehoevend én ook meer zelforganiserend. De oplossingen die we aandragen, moeten dus een pak diverser zijn dan vandaag.

$+2^{\circ}$ Het globale klimaat warmt met enkele graden op, maar in de stad zullen we dit nog harder voelen. Een dichtbebouwde en verharde omgeving is veel minder aangepast om de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen. De effecten ervan op de leefbaarheid zijn veel groter. De impact van twee extra graden, en misschien nog meer, leidt tot tal van problemen zoals oververhitting, luchtvervuiling, overstromingen, verdroging, achteruitgang van biodiversiteit en de uitputting van natuurlijke hulpbronnen zoals energie, water of voedsel.

VRIJWAREN VAN STADSRECHTEN

De stad moet garanties bieden voor de levenskwaliteit van al haar inwoners. Daarom zal het Team Stadsbouwmeester mee schrijven aan de Hervormingsagenda van Gent. Het is een nieuw ‘stadscharter’ dat, 500 jaar nadat Keizer Karel Gent zijn rechten ontnam,² ze aan de stad teruggeeft. We moeten voluit inzetten op stedelijke grondrechten, ze veiligstellen en er een lokaal mandaat voor opeisen. De stadsrechten zijn er voor iedereen, want iedereen heeft recht op de stad. Vijf grondrechten staan centraal:

Het **recht op breed wonen**, dat kwaliteitsvol en betaalbaar wonen en daarvoor een aanbod in de breedte uitbouwt.³

Het **recht op een gezonde omgeving**, door de gezonde stad te zien als verbindend verhaal tussen de mensen die er wonen en het klimaat waarin we wonen.

Het **recht op maatschappelijk zorg**, want als er iets is dat stedelijkheid echt vorm geeft, dan is het wel een sterk uitgebouwd en divers voorzieningenaanbod.

Het **recht op fundamentele economie**,⁴ dat echte, lokale maakbedrijvigheid een plaats geeft en tewerkstelling in alle uiteenlopende sectoren kansen biedt.

Het **recht op ruimte**, want om de bovenstaande rechten te garanderen hebben we ruimte nodig. We moeten het recht op die schaarse ruimte vrijwaren.

VAN VERDICHTING NAAR VERNIEUWING

Terwijl de stadsvernieuwing van de afgelopen twintig jaar via verdichtingsoperaties een intensievere bewoning van de stad organiseerde om zo de voordelen van stedelijk wonen met meer mensen te delen, richt de opgave zich vandaag op *meer stad te maken* in het bestaande stedelijk weefsel. Het komt het er vandaag op aan om meer ruimte te creëren waar stedelijke voordelen voor iedereen voorhanden zijn. Dat vraagt om heel andere ingrepen. Ingrepen die kunnen rekenen op het nodige maatschappelijk draagvlak in de wijken zelf.

Ingrepen die zich baseren op de draagkracht van het onderliggende fysische of natuurlijke systeem. Ingrepen die de stad als geheel omvormen tot een gezond en goed functionerend metabolisme. *Meer stad maken* betekent vooral de kwaliteiten van de stad versterken, met andere woorden, een betere stad maken.

Concreet betekent dit onder meer dat we moeten inzetten op innovatieve en collectieve vormen van wonen, op een performant vervoerssysteem op schaal van de stadsregio, op een beter uitgebouwd en bereikbaar voorzieningenapparaat dat gelijke tred houdt met de bevolkingsgroei, op een kwalitatief publiek domein, zowel op wijk- als op stadsniveau, op het creëren van het nodige groen en recreatieruimte, op maatregelen die de stad voorbereiden op de klimaatverandering. We moeten, kortom, Gent klaarmaken voor de grote transitie van de 21ste eeuw.

RAND VAN DE STADSONTWIKKELING EN STADSONTWIKKELING IN DE RAND

Enkele decennia geleden had de stad dringend nood aan bijkomende kwaliteiten om opnieuw bewoners aan te trekken. Vandaag heeft de stadsvernieuwing andere uitdagingen. We moeten de druk op de ruimte en de daaraan verbonden projecten bijsturen om de stedelijke kwaliteiten te behouden en te versterken.

Na decennia van stadsvlucht is de stad terug in trek. Voortgestuwd door gerichte programma's van stadsvernieuwing kiest het ruimtelijk beleid voor de verdere uitbouw en verbetering van het kernstedelijk gebied. Die stadsvernieuwingsstrategie werd de afgelopen decennia wijk per wijk uitgerold in de middeleeuwse kern en de 19de-eeuwse gordel. En met succes. Misschien op een bepaalde manier ook te veel succes. Die plekken in de stad geraken langzaam vol. De druk van extra bewoners, studenten, toeristen, bezoekers, shoppers wordt te groot. In de kernstad vraagt dit om een doortastende herinvulling van de publieke ruimte. Die wordt vandaag niet langer gedeeld maar overgeconsumeerd. We hebben nood aan meer ruimte voor toe-eigening door verschillende stadsbewoners en -gebruikers, maar evengoed ademruimte in de drukte van de stad. We moeten opnieuw fundamenteel nadenken over de betekenis van publieke ruimte in het centrum van de stad en hoe we deze op een andere manier kunnen inrichten, gebruiken en beheren.

De stad zoekt naar ruimte voor bijkomende ontwikkeling en verdichting. Grote ontwikkelingssites aan de rand van de binnenstad, in oude aanpalende havengebieden of in stationsbuurten komen eerst in beeld. Daar worden vandaag grootschalige ontwikkelingsprojecten uitgerold. Maar deze stadsontwikkelingsprojecten volstaan niet om de vraag naar ruimte in de stad op te vangen. Ruimte niet alleen voor bijkomende woningen, maar ook voor werkgelegenheid (van kantoren tot bedrijven en gemeenschapsfuncties), voor voorzieningen (grootschalige regionale voorzieningen, lokale voorzieningen, winkels, horeca), voor groen, water, infrastructuur, enzovoort. De wijken rond die ontwikkelingsprojecten komen ook onder druk te staan. Gentrificatie, segregatie en speculatie halen er de bestaande kwaliteiten en zelfs bewoners weg. Ik meen dat we meer moeten inzetten op de *randen* van de stadsontwikkelingsprojecten. We moeten zorg dragen voor de effecten van de stadsontwikkeling die we zelf al in gang gezet hebben.

Tot slot moeten we onze blik richten op plekken die tot nu toe nog niet in beeld kwamen: op de stadsontwikkeling *in de stadsrand*. Hier komen nieuwe opgaves en kansen in het vizier. De stadsrand is vandaag volop in verandering. De suburbane rand vergrijsst, verkleurt en verdicht al. De rand, ooit probleemvrij, maakt ondertussen ook zijn eigen stedelijke problemen aan, zoals waterproblemen, congestie, fijn stof of druk op de beperkte voorzieningen. Tot gisteren bestond er een min of meer stilzwijgend pact over de suburbane rand. De rand stelde vele gezinnen met kinderen in staat hun woonideaal te realiseren. Vandaag wordt dat woonideaal meer en meer bekritiseerd en onbetaalbaar of onhaalbaar geacht. De publieke financiering van het verkoopingsmodel staat onder druk. In de stadsrand moeten we dringend het roer in handen nemen en de stadsontwikkeling in gang zetten. Ook hier geldt dat we samen *meer stad moeten maken*.

2. AANJAGER. EEN BREDE DIALOOG OVER ARCHITECTUUR EN STAD MAKEN

Een stad wordt niet bedacht door één mening, maar gecoproduceerd door veel mensen. Die veelheid aan ‘stadsmakers’ moeten we nog meer betrekken bij de ontwikkeling van de stad. De laatste jaren is Gent daarin sterk veranderd. Steeds meer buurtbewoners voelen zich geroepen om actief hun schouders te zetten onder de toekomstige ontwikkeling van hun wijk. De Gentenaar heeft immers zijn gedacht en wil daar ook wel iets mee. In veel delen van de stad lopen vandaag kleine of grote maar vooral spontane en zelfgeorganiseerde initiatieven. De stad ondersteunt ze en biedt kansen om ze te laten doorgroeien. In Gent is ‘tijdelijk gebruik’ ondertussen een blijvertje geworden. Die kiem van coproductie vormt een sterke basis voor het stadsbouwmeesterschap.

Veel Gentenaars bouwen vandaag, door kleine verbouwingen of nieuwbouwprojecten, mee in en aan de stad. Andere *Gentbouwers* zijn bouw- of ontwerpprofessionals die dagelijks actief mee vorm geven aan de stad. Door te bouwen doet eenieder een uitspraak over architectuur en architectuurkwaliteit in deze stad, maar nog te vaak is dat onbewust of onbedoeld. Architectuur als wezenlijk onderdeel van stad maken is nog te vaak niet uitgesproken. Hoewel Gent decennia geleden een pionier was met het initiatief ‘Architectuur als Buur’, twee (!) hoogstaande architectuuropleidingen hier hun basis hebben en bovendien tal van toonaangevende ontwerpbureaus in en rond de stad gevestigd zijn, ontbreekt vandaag een stedelijke *architectuurcultuur*. Gent heeft terug nood aan een breed cultureel project dat zich richt op een hedendaagse ontwerpcultuur. Het Team Stadsbouwmeester wil hierin een trekker en ondersteuner zijn. Dit door zelf initiatieven op te zetten en samen te werken met anderen. Dat alles met als doel om architectuur en het architectuurdebat opnieuw een plaats te geven in de stad. De stadsbouwmeester is de aanjager van initiatieven die een eigentijdse Gentse architectuur en manier van stad maken mee op de kaart zetten.

Ik wil heel breed te werk gaan en veel initiatiefnemers aanspreken. Enerzijds door publieksgerichte initiatieven op te zetten en te ondersteunen, anderzijds door gericht te communiceren. Als stadsbouwmeester kan ik daardoor het debat over architectuur en stad maken voeren met alle Gentenaars, van het stadhuis tot in de huiskamer. Ik wil een brede dialoog opzetten en iedereen mee in bad te nemen om **samen stad te bouwen**.

PUBLIEKSGERICHTE INITIATIEVEN

Het Team Stadsbouwmeester neemt initiatieven om te sensibiliseren en te inspireren, om betrokkenheid te creëren en kennis uit te wisselen. Architectuur wordt terug een buur van iedereen. De stad wordt een gedeeld onderwerp om over te praten, om van te dromen en discussie over te voeren. Als stadsbouwmeester wil ik inzetten op zeven maal ‘Stad-’. Het zijn zeven manieren om **samen stad te bouwen**.

- **STADSESSAY**

In deze visienota zet ik de krijtlijnen uit voor een toekomstgerichte stedelijke ontwikkeling. Maar daarmee zijn verre van alle antwoorden geleverd, integendeel. Daarom zal ik regelmatig, via korte, gerichte en scherpe essays inzoomen op heel concrete stedelijke uitdagingen. Elk *Stadsessay* krijgt een duidelijk thema en we werken ervoor samen met een of meerdere stedelijke diensten en externe experts en actoren. Met het *Stadsessay* wil ik proberen de stedelijke agenda te beïnvloeden en elementen aan te dragen om het beleid te voorzien van richting en inzicht.

- **STADSBEELD**

Een stad krijgt vaak haar eigenheid en herkenbaarheid door enkele iconische beelden. Onmiskenbaar Gents zijn bijvoorbeeld het uitzicht vanaf de Sint-Michiëlsheiling op de Gras-en Korenlei of het zicht op de Gentse torenrij. Die beelden gaan al eeuwen mee. Nieuwe ruimtelijke ingrepen leveren dan weer eigentijdse stadsbeelden op. De Stadshal heeft het kijken naar de binnenstad op een waardevolle en bijna evidente manier gewijzigd. Ook buiten de binnenstad geldt dit. Wie van op de snelweg Gent binnenrijdt, herkent onmiskenbaar het lappendeken van grote campussen dat de zuidrand van de stad typeert. Ik wil die nieuwe *Stadsbeelden – postcard-*

perfect of net heel obscuur – letterlijk in beeld brengen. Met grote foto's van nieuwe ingrepen wil ik de blik op de stad verleggen, tonen waar we aan bouwen en welke richting we uitzetten naar morgen.

- **STADSONTWERP**

Een *stadsontwerp*, ongeacht schaal of onderwerp, laat toe om mogelijke ruimtelijke ingrepen helder in beeld te brengen. Via ontwerp en ontwerpend onderzoek kunnen we scenario's voor toekomstmogelijkheden aanschouwelijk maken. Het Stadsontwerp pendelt klassiek tussen abstracte vormen van planning en visievorming en de concrete uitwerking in de architectuur van projecten, gebouwen en publieke ruimte. Stadsontwerp hoeft geen ontoegankelijke, technische tekening te zijn. Integendeel, het moet een wervend beeld opleveren, dat ruimtelijke mogelijkheden verbeeldt en uitdraagt. Het Stadsontwerp is het plan van de stad dat we op tafel leggen om samen te bespreken.

- **STADSDEBAT**

Het samenbrengen van opinies is een cruciaal uitgangspunt van het stadsbouwmeesterschap. Aan de hand van tentoonstellingen, lezingen, events, rondetafelgesprekken en *Stadsdebatten* wil ik de Gentenaar informeren, inspireren en uit zijn kot lokken. Soms gericht op een specifieke doelgroep, soms op een breed publiek, maar steeds om samen krijtlijnen uit te zetten en kansen aan te reiken om **samen stad te maken**.

- **STADSACADEMIE**

De stad heeft nood aan een meer diepgaande analyse van ruimtelijke of maatschappelijke vraagstukken. Die studie kan niet enkel komen van een stadsadministratie, die hoofdzakelijk concrete projecten begeleidt. De ruimte voor exploratie is daardoor relatief beperkt. Samenwerking met experts, ontwerpers en onderzoekers biedt een veel ruimere blik. Met het initiatief van de *Stadsacademie* wil ik de Gentse onderzoekswereld betrekken in het uitzetten van een toekomstvisie voor de stad. We bieden de stad aan als onderzoeksobject en zijn onderzoekspartner voor elke mogelijke vorm van samenwerking met kennis- of onderzoeksinstituten in deze stad en erbuiten.

- **STADSKAART**

Ik wil niet enkele focussen op plannen voor de toekomst. De laatste decennia veranderde Gent al sterk. De stad is terug aantrekkelijk geworden. Ruimtelijke ingrepen speelden daar een belangrijke rol in. Een kaart met recente realisaties op het vlak van architectuur, publieke ruimte, stadsontwikkeling en tijdelijk gebruik moet die projecten ontsluiten. Via een brede oproep naar ontwerpers en bouwheren wil ik recente ontwerpvoorbeelden verzamelen, bediscussiëren en beoordelen en vervolgens letterlijk en figuurlijk op de kaart zetten. Op die manier ontstaat een Gentse architectuuratlas of *Stadskaart* die de waarde van architectuur, publieke ruimte en stadsontwikkeling in de verf zet.

- **STADSEXPO**

De stad Gent heeft dankzij het STAM een forum om zichzelf te tonen aan haar bewoners en bezoekers op een manier die verdieping en verbreding toelaat. Actuele vraagstukken, hete hangijzers of onderbelichte thema's kunnen er een plaats krijgen. Het Team Stadsbouwmeester wil in samenwerking met andere stedelijke partners, en uiteraard het STAM zelf, de dialoog over Gent vertalen in een museaal traject, door middel van thematische tentoonstellingen: de *Stadsexpo*.

GERICHT COMMUNICEREN

Als stadsbouwmeester wil ik inhoudelijk mee wegen op beslissingen, gesprekken, visies en debatten. Dat vraagt om een bouwmeesterschap dat inzet op communicatie en verbeelding. Een eigen stijl, beeldtaal, boodschap en intentie zijn daarbij cruciaal. Zowel via een externe aanbesteding als via een samenwerking met de dienst communicatie wil het Team Stadsbouwmeester een grafische identiteit en verschillende communicatietools in het leven roepen.

Specifieke tools en kanalen zijn cruciaal om de juiste personen, actoren en instanties te bereiken. Het Team Stadsbouwmeester zal daarom een aantal communicatielijnen inzetten voor een vakpubliek, bijvoorbeeld over overheidsopdrachten die gelanceerd worden of over thema's die cruciaal zijn in het debat binnen de vakgemeenschap en het bovenlokale beleid. Daarnaast willen we communiceren met een breed publiek over lopende projecten, nieuwe visies, geplande debatten, tentoonstellingen, events en meer, om op die manier de Gentenaar te betrekken bij stad maken en architectuur.

- **HERKENBARE GRAFISCHE IDENTITEIT**

U zal ons herkennen: een eigen logo, grafische identiteit, sprekende illustraties. Binnen de lijntjes van de Gentse huisstijl maar toch ook net iets anders. Wij zijn het Team Stadsbouwmeester!

- **VLOT IEDEREEN BEREIKEN**

We brengen verslag van wat we doen, plannen en organiseren. Het Team Stadsbouwmeester zal een nieuwsbrief lanceren voor periodieke berichten of communiceren via sociale media (instagram, SBMGent). De aankondiging van overheidsopdrachten, de resultaten van wedstrijden van Groep Gent en alle onze partners zullen we op die manier verspreiden. Maar ook onze visie op de stadsopgaves, resultaten van ontwerp- en onderzoekswerk, aankondigingen van tentoonstellingen, debatten en lezingen in en over ruimtelijke ontwikkelingen en architectuur in Gent en zoveel meer...

- **EN VLOT ZELF BEREIKBAAR ZIJN**

Aangezien 'samen' zo centraal staat in de werking van het Team Stadsbouwmeester zijn we gemakkelijk te contacteren. Persoonlijk of via het algemeen mailadres stadsbouwmeester@stad.gent of gericht via de werking die we opzetten in de kamers van het stadsbouwmeesterschap. Elke kamer heeft een eigen mailadres.

- **PLATFORM VOOR HET DELEN VAN KENNIS EN INZICHT**

Via de webpagina van de stadsbouwmeester op de site van de stad Gent bieden we alle publieksgerichte documenten en praktische info aan.

- **OPINIE VERSPREIDEN**

Een stadsbouwmeester houdt zijn mening niet voor zich. Via opinies en interviews wil ik als stadsbouwmeester het debat aanzwengelen. Met de essays, beelden en plannen die we uitsuren brengen we onze visie helder naar voor. U hoort van ons!

3. ORGANISATOR. INZETTEN OP SAMENWERKING EN OVERLEG

De vier vooruitgeschoven rollen geven een taakomschrijving van de stadsbouwmeester en bepalen de richting voor de invulling van het mandaat. Om die rollen te concretiseren is nood aan een heldere werkstructuur. Dit eerste bouwmeesterschap dient van nul af te starten en de hele werking en verankering van het bouwmeesterschap te schetsen, uit te rollen en in te schrijven in de bestaande stedelijke werking. Ik wil het stadsbouwmeesterschap organiseren op basis van twee pijlers: de uitbouw van een **samenwerkingsmodel** dat steunt op een compact en performant **Team Stadsbouwmeester**, aangevuld met een **overlegmodel** dat we organiseren in **vijf kamers**. Het is mijn ambitie om binnen het stedelijk bestuurlijk systeem een nieuwe werkcultuur te introduceren die kansen biedt om ruimtelijke kwaliteit te bewaken, te begeleiden en te bevorderen.

De bijzondere positie van de stadsbouwmeester – los van de bestaande structuur van de stedelijke diensten – biedt veel kansen. Als stadsbouwmeester verdedig ik niet één specifiek, technisch of thematisch beleidsveld. Ik werk niet als projectleider op vaste projecten en beperk ik me niet tot welbepaalde types, fasen of onderdelen van projecten. De autonomie van het stadsbouwmeesterschap vraagt om het hokjesdenken te overstijgen. Iedereen participeert in het stad maken en elke bijdrage daarin is potentieel waardevol. Samenwerking is cruciaal. **Samen stad bouwen** impliceert dat elk project vertrekt vanuit een specifieke invulling van het gedeelde opdrachtgeverschap. Dat komt tot stand door te overleggen, elkaar te betrekken, te luisteren naar argumenten, samen taken te vervullen en samen beslissingen te nemen en te dragen.

Een stadsbouwmeester werkt dus niet vanuit een ivoren toren, maar vanuit samenwerking. Toch is een blik van bovenaf zeer waardevol. De vele contacten met interne en externe stakeholders zorgt voor een overzicht over wat er allemaal gebeurt in Gent. Die **helikopterblik** wil ik maximaal inzetten om dwarsverbanden te leggen, actoren samen te brengen en projecten op elkaar af te stemmen. En dat steeds met één brede intentie: de kwaliteit van de stad

versterken. De organisatie van overleg in de diverse kamers en het gericht betrekken van diverse gesprekpartners vertrekt daarom logischerwijs vanuit dit overzicht op de stad van vandaag.

OVERLEG IN DE KAMERS

Ruimtelijke kwaliteit komt niet vanzelf tot stand. Kwaliteit krijgt kansen door de visie van bouwheren, ontwerpers, stadsdiensten, beleidsmakers en andere stakeholders samen te brengen met maatschappelijke opinies. Op die manier kunnen we komen tot projecten die een meerwaarde voor de stad beogen. Kwaliteit vraagt om een goed gesprek tussen al die verschillende partijen. De rol van de stadsbouwmeester bestaat erin om dit gesprek te organiseren en op basis daarvan en vanuit zijn autonome positie alle betrokken actoren te adviseren.

In een grote organisatie zoals die van Groep Gent zijn veel actoren aan zet. Een veelheid aan vergaderingen, werk-, stuur- en klankbordgroepen, adviseringen, vooroverleggen en terugkoppelingsmomenten vindt elke dag plaats binnen de organisatie. De stedelijke organisatie is als een statisch huis met vele kamers. In de complexe plattegrond verliest menige betrokkene zijn weg. Hierdoor dreigen kansen op kwalitatieve projecten gemist te worden. De rol van de bouwmeester bestaat erin om – vanuit een helikopterblik – overzicht te behouden binnen die complexe structuur. Dat laat me toe om kansen voor kwalitatieve ontwikkeling te detecteren en vervolgens mee actief projecten te begeleiden. De stadsbouwmeester overlegt daarover met het bestuur, diensten, partners van de stad, ontwerpers en opdrachtgevers. De stadsbouwmeester organiseert in directe samenspraak met diverse stadsdiensten en het bestuur van Groep Gent actief mee dit overleg. Niet als informele losse babbels, maar georganiseerd in vijf cruciale ‘overlegkamers’, die toegevoegd worden aan het statische huis. Niet als een willekeurige verbouwing naar aloude Vlaamse traditie, maar als een gerichte inpassing die de werking van de gehele stedelijke organisatie ten goede komt.

- **ADVIESKAMER (AK)**

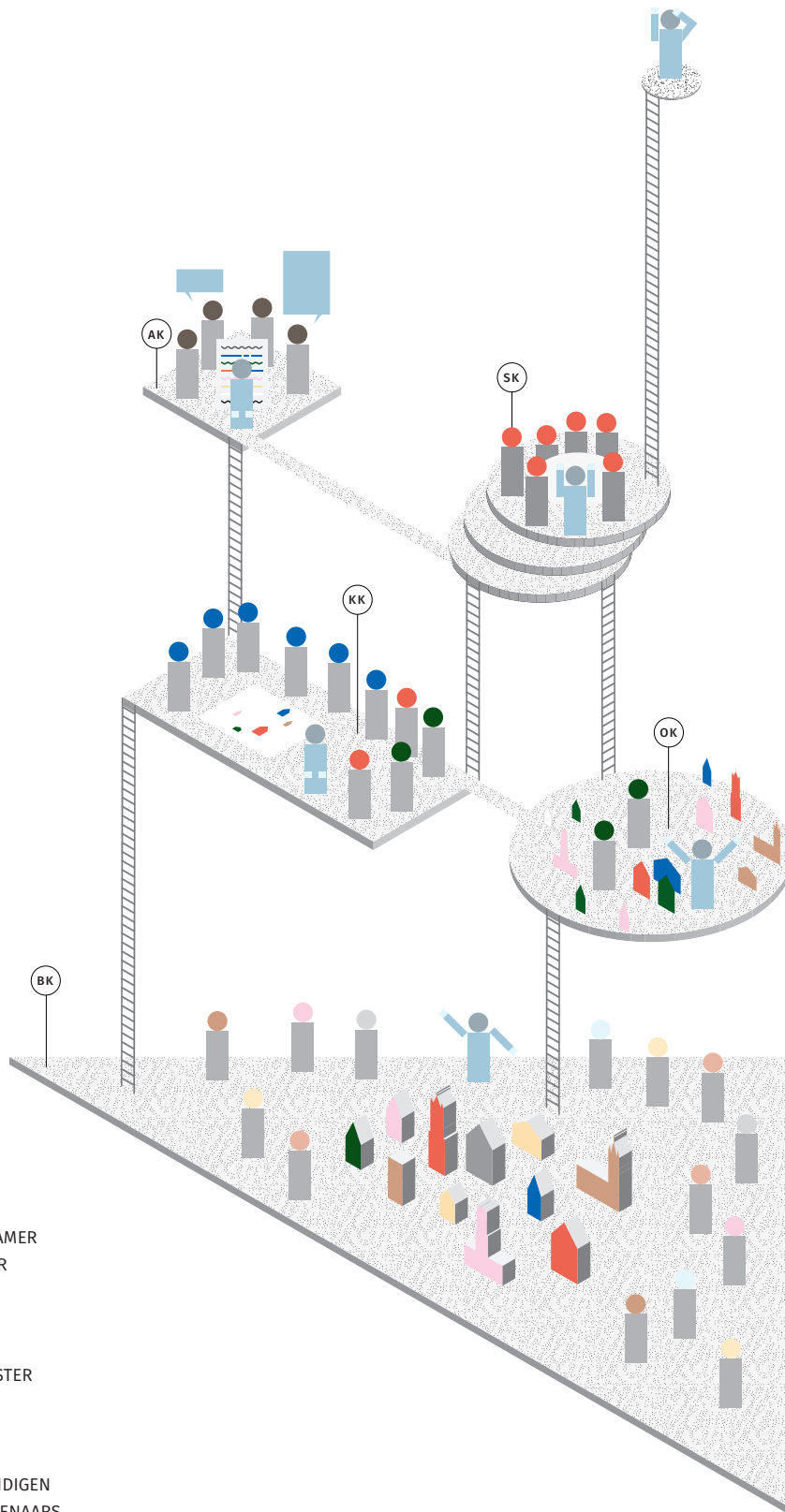
De stadsbouwmeester koppelt regelmatig terug met het stadsbestuur om het gericht te adviseren. De *Advieskamer* vormt de plek voor directe feedback op de stedelijke besluitvorming. De Advieskamer is met andere woorden de directe terugkoppeling naar het beleidsniveau van Groep Gent. Dit via advies aan het college van burgemeester en schepenen, en via structureel overleg met het managementteam, de departementshoofden en directeurs. Met deze advieskamer worden heldere argumenten aangebracht voor de besluitvorming rond stedelijke projecten en visies.

- **STADSKAMER (SK)**

De stadsbouwmeester organiseert overleg met verschillende betrokken stadsdiensten om ontwikkelingen op elkaar af te stemmen. De *Stadskamer* zorgt als (hoofdzakelijk) stadsintern overlegplatform voor het verzoenen van ogenschijnlijk tegenstrijdige belangen of doelstellingen. Het doel van de Stadskamer is om te komen tot een gecoördineerde stedelijke visie, standpunt of advies voor complexe projecten en thema's, waar tot op vandaag geen overlegstructuur voor bestaat.

- **KWALITEITSKAMER (KK)**

De stadsbouwmeester vertrouwt niet alleen op de eigen kennis en die van diensten, maar boort gericht externe expertise aan in functie van kwaliteitsbegeleiding en -bewaking. De *Kwaliteitskamer* zet in op het begeleiden van ontwerpvoorstellen – zowel gebouwen als publieke ruimte – in functie van ruimtelijke kwaliteit. Dat gebeurt steeds met de opdrachtgever en de ontwerper, in samenspraak met de stedelijke diensten en vanuit de autonomie van de experts die in de kamer zetelen. Het is belangrijk dat dit gesprek op een zo vroeg of een zo juist mogelijk moment plaatsvindt, wanneer bepaalde ontwerpkeuzes nog bij te sturen zijn.

- **ONTWERPKAMER (OK)**

De stadsbouwmeester wil ontwerp van projecten en ontwerp onderzoek van ruimtelijke vraagstukken gericht formuleren en beantwoorden. De *Ontwerpkamer* brengt het ontwerpwerk van stadsdiensten en externe ontwerpers samen, bespreekt het en levert inspiratie aan. De Ontwerpkamer wil een platform worden om ontwerpers structureel rond de te-kentafel te brengen. De inbreng vanuit verschillende ontwerp-expertises van diensten versterkt met externen zal daarin de drijvende kracht zijn. Bovendien wordt de Ontwerpkamer ook de voorbereidingsplek voor ontwerp wedstrijden.

- **BOUWMEESTERKAMER (BK)**

De stadsbouwmeester verruimt het gesprek over ruimtelijke en architecturale kwaliteit door stadsmakers mee te betrekken. De *Bouwmeesterkamer* is een plek waar we initiatieven opzetten, debat aanzwengelen en de opgave rond stad maken verbreden. Dit zowel voor een breed publiek als voor een vakpubliek. Het is een soort atelier met betrokkenheid van stedelijke diensten, maar ook onderzoeksinstellingen, socio-culturele actoren, buurtbewoners en stadsgebruikers.

STADSBREED OVERLEG

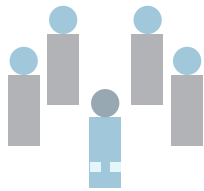
Als stadsbouwmeester kan ik voor het uitbouwen van de vier rollen beroep doen op het **Team Stadsbouwmeester**. De werking van het team wordt opgezet rond de vijf kamers. Het team is geen parallelle administratie die in het organigram (horizontaal) naast andere (thematische) diensten staat, maar als een team dat (verticaal) doorheen de stedelijke organisatie loopt. Het Team Stadsbouwmeester probeert dwarsverbanden te leggen en organiseert overleg tussen diverse betrokken actoren. Het team zelf bestaat uit de stadsbouwmeester en vier medewerkers. Elk lid van het Team Stadsbouwmeester neemt de praktische en inhoudelijke organisatie van een van de vijf kamers voor zijn of haar rekening en participeert in de andere kamers. Het Team Stadsbouwmeester overlegt wekelijks.

Het team wordt ondersteund door zowel experts binnen andere stadsdiensten die ‘bouwmeestertaken’ krijgen en fungeren als **Bouwmeester-antennes**, als door externe deskundigen die mee instaan voor de kwaliteitsbegeleiding van projecten. Samen vormen ze een verruimd Team Stadsbouwmeester, dat kwaliteit integreert in alle ‘kamers’ van de stadsorganisatie.

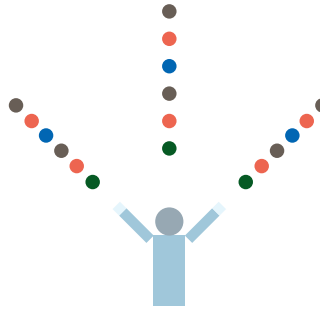
Vervolgens wil het Team Stadsbouwmeester samenwerkingen op poten zetten met **Gentmakers**. Deze institutionele bouwheren bepalen, via hun patrimonium, grondpositie, maatschappelijke taken of projecten, sterk mee hoe de ruimte vorm krijgt. De stadsbouwmeester wil structureel samenwerken met deze Gentmakers, en hen maximaal mee ondersteunen in de ruimtelijke vertaling en uitbouw van hun maatschappelijke taak. Vanuit de helikopterblik van de stadsbouwmeester kan het team dwarsverbanden leggen tussen projecten van Groep Gent en de Gentmakers en zo de ruimtelijke kwaliteit van projecten versterken.

Daarnaast wil het team stadsbouwmeester **Gentbouwers** deskundig adviseren bij hun bouwprojecten. De kwaliteit van de stad wordt in grote mate bepaald door projecten van kleinere en grotere professionele bouwheren. Niet-publieke opdrachtgevers bouwen dagelijks verder aan de stad. Niet via kleine huisje-tuintje-verbouwingen (die adviseren we niet) maar via projecten die een aanzienlijke impact hebben op de beeldkwaliteit en de ruimtelijke structuur van de stad.

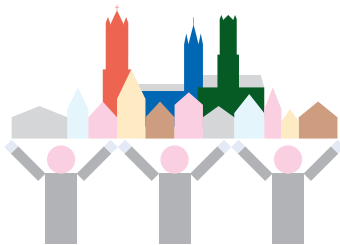
Ten slotte wil het Team Stadsbouwmeester alle **Gentenaars** betrekken. Door de band is de Gentenaar mondig en kritisch, met een eigen mening over wijk en stad. Hij woont, bouwt, werkt, studeert, zorgt en ontspant er. Gent is een diverse stad met veel meningen, ook tegenstrijdige meningen, soms gelaten na de eerste reacties, evenzeer actief en gericht op zelforganisatie en eigen initiatief. Gent is een stad met slapende wijken en actieve burgerinitiatieven. Intensief of toevallig, actief of onverschillig, **elke Gentenaar is een stadsmaker**. Elk van die Gentenaars willen we mee betrekken.

1 – TEAM STADSBOWMEESTER

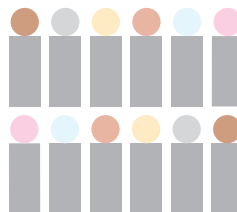
2 – BOUWMEESTERANTENNES

3 – GENTMAKERS

4 – GENTBOUWERS

5 – GENTENAARS

4. ADVISEUR. MET EEN BLIK GERICHT OP KWALITEIT

Als stadsbouwmeester ambieer ik een zo hoog mogelijke kwaliteit van de bebouwde én van de onbebouwde ruimte. Om dit te bereiken wil ik niet zozeer inzetten op *kwaliteitsbewaking*, maar eerst en vooral op *kwaliteitsbegeleiding*. Dat laat toe het ontwerp bij te sturen. Begeleiding vraagt om een gesprek, en daarin is overtuigingskracht mijn allerbelangrijkste instrument. Dat is kwetsbaar. Daarom moeten we dat gesprek structureren, op basis van ontwerpvoorstellen, argumenten en inzichten. We moeten het laten plaatsvinden in de juiste omstandigheden en met de juiste gesprekspartners.

Ik ben ervan overtuigd dat kwaliteit niet gegeneerd wordt door een negatief advies te geven of door een project niet te vergunnen. Toch is harde kwaliteitsbewaking en scherpe advisering soms wel noodzakelijk. Het advies is daarom het ultieme werkinstrument van het Team Stadsbouwmeester. Het advies formuleert, grondig onderbouwd en geschreven vanuit vakkennis, een duidelijk standpunt dat overgemaakt wordt aan alle betrokken gesprekspartners. Het vormt de feedback van de stadsbouwmeester naar het stadsbestuur om mede de basis te vormen voor beslissingen. Een negatief advies in kader van een omgevingsvergunning is op zich niet voldoende als instrument om kwaliteit te doen ontstaan, enkel om echt problematische dossiers tegen te houden.

Om de ruimtelijke kwaliteit in Gent veilig te stellen en te verhogen, hebben we nood aan een duidelijker kader om advisering en begeleiding structureel in te bedden. De werking van het Team Stadsbouwmeester is maar zo performant als de instrumenten die we kunnen inzetten. De rol van stadsbouwmeester is er geen van passief afwachten en eindadviezen verlenen. Ik wil daarentegen een proactieve rol spelen waarin gewerkt wordt aan een herwonnen vertrouwen in een kwalitatief opdrachtgeverschap van de stad zelf, van al haar partners en van (grotere) private bouwheren.

Met het Team Stadsbouwmeester willen we dan ook een aantal nieuwe instrumenten ontwikkelen. We schuiven er nu reeds drie naar voren. Ze richten onze blik op ruimtelijke kwaliteit. Ze bieden extra kansen, via een inhoudelijke focus en de bijbehorende mechanismen, om met andere stakeholders kwalitatief **samen stad te bouwen**.

AANSTELLEN VAN ONTWERPERS

Gent dient vandaag, post-Optima, een pagina om te slaan over hoe ontwerp-opdrachten tot stand komen. We hebben nood aan een helder, open en op kwaliteit gericht proces om ontwerpers aan te stellen in deze stad. Een proces waarin ontwerpers niet alleen kansen maar vooral ook terug zin krijgen in hun opdrachten. Waarin opdrachtgevers, de stad voorop, het menen met ruimtelijke en architecturale kwaliteit. Waarin het bredere maatschappelijk veld inzicht en vertrouwen krijgt in de oprechtheid van ieders intentie. Als stadsbouwmeester wil ik een kader uitbouwen om ontwerp-opdrachten te initiëren en te onderbouwen, ontwerpen en ontwerpers te selecteren en opdrachten te gunnen, en ten slotte om de uitwerking ervan te begeleiden en te adviseren.

Dit kader gaat uit van een heldere en open aanstelling van ontwerpers (via een aanstellingsleidraad), het engageren van zoveel mogelijk *Gentmakers* en *Gentbouwers* (via gebruikscharters), het inbrengen van stedelijke expertise, zowel in visievorming (projectdefinitie) als bij de beoordeling (regels voor het bouwen) en het gerichte beoordelen en begeleiden van de ontwerpen (via jury's, vooroverleg en gesprekken in de vijf kamers). Dit kader willen we volwaardig uitbouwen conform de wet op de overheidsopdrachten. Het vormt een heldere, open en op kwaliteit gerichte leidraad om ontwerpers te vinden voor sites, gebouwen en interieuroopdrachten, voor het ontwerp van straten, plein en parken en bruggen, voor stedenbouwkundig onderzoek, masterplannen en stadsontwikkeling, kortom, voor elke opdracht waarbij we externe ontwerpkracht willen inzetten. Het Team Stadsbouwmeester jureert steeds mee in deze procedures.

Het kader zal een vast en verplicht instrument worden voor alle diensten van Groep Gent. Tegelijkertijd willen we het ook aanbieden, in een aangepaste vorm, aan andere opdrachtgevers, zowel *Gentmakers*, die ook onderworpen zijn aan de wet op de overheidsopdrachten, als *Gentbouwers*, die daar niet toe verplicht zijn, maar voor wie de selectie van ontwerpers een wezenlijke meerwaarde kan betekenen.

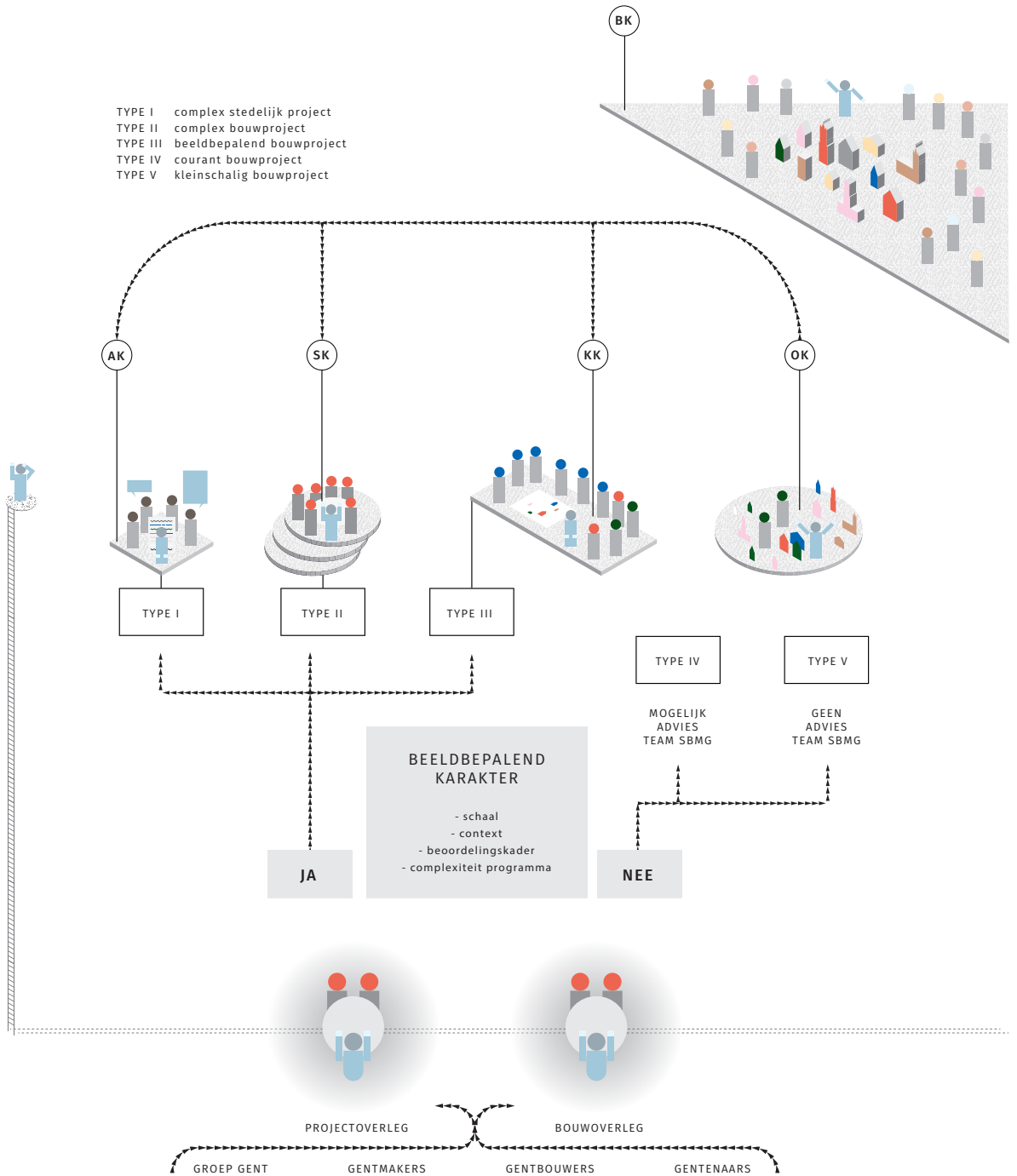
GERICHT ADVISEREN

Elk jaar worden in Gent een kleine 3000 bouwaanvragen ingediend. Bij de helft daarvan gaat het om heel kleine projecten, maar dan blijven er nog steeds 1500 projecten over. Daarnaast initieert de stad zelf nog gemakkelijk enkele honderden eigen projecten, van bouwprojecten tot visiedocumenten of masterplannen, van klein tot groot, van gebouw tot straat, plein of park. Alles samen is dat een aanzienlijke productie aan ontwerpvoorstellen en uiteraard veel meer dan het Team Stadsbouwmeester kan begeleiden en adviseren. We zullen dus een selectie moeten maken. Een helder advieskader dient duidelijk te maken welke dossiers wel en niet voorgelegd worden aan het Team Stadsbouwmeester, maar ook op welk ogenblik ze ter advisering voorgelegd worden. Het advieskader organiseert zich vanuit een processchema dat een project, op het meest geschikte ogenblik, leidt naar een gesprek in een of meerdere kamers. Het schema wordt gestructureerd door de aard van de opdrachtgever en door het beeldbepalend karakter van een project.

- **ADVISING OP HET JUISTE MOMENT**

Vaak start de discussie over de kwaliteit van een project pas bij het indienen van de bouwaanvraag. Dat is geen goede gang van zaken, want op dat moment is er al veel energie geïnvesteerd in het project. Een geïntegreerde blik op de ruimtelijke kwaliteit komt dan te laat. Bij het indienen van de bouwaanvraag is geen bijsturing of begeleiding meer mogelijk, enkel een positief of negatief advies. Dat is *kwaliteitsbewaking* in de meest enge zin van het woord. Noch de stad, noch de bouwheren, noch de ontwerpers zijn daarbij gebaat. Het gesprek met de stadsbouwmeester wordt best georganiseerd wanneer plannen en geesten nog bijgesteld kunnen worden. De plannen komen daarom bij voorkeur op tafel in de fase van het voorontwerp. Wanneer een duidelijk idee gevormd is dat besproken kan worden, maar tegelijkertijd op een ogenblik in het proces dat er nog tijd rest om de plannen bij te sturen.

- TYPE I complex stedelijk project
- TYPE II complex bouwproject
- TYPE III beeldbepalend bouwproject
- TYPE IV courant bouwproject
- TYPE V kleinschalig bouwproject

- **ADVISERING VAN DE JUISTE PROJECTEN**

Elk ontwerp met een bijzonder beeldbepalend karakter zal, op basis van duidelijke criteria, op ruimtelijke kwaliteit en beeldkwaliteit afgetoetst worden in een adviesgesprek met het Team Stadsbouwmeester. Een duidelijke omschrijving van welke dossiers hiervoor in aanmerking komen is essentieel voor bouwheren en ontwerpers, maar ook voor de betrokken stadsdiensten en het stadsbestuur. Twee uitgangspunten bepalen het traject van dossiers. Enerzijds geeft het **opdrachtgeverschap** aanleiding tot een bespreking in de verschillende kamers. Anderzijds worden niet alle projecten van deze opdrachtgevers besproken. Enkel projecten met een **beeldbepalend karakter** worden ter advisering voorgesteld. Vier parameters bepalen samen of een project al dan niet beeldbepalend is: de schaal (maat en omvang van het project), de context waarin het project wordt gepland, het beoordelingskader (bijvoorbeeld een specifiek Ruimtelijk Uitvoeringsplan), en het programma.

- **ADVISERING AAN DE HAND VAN VIJF TYPES**

De toetsing van een dossier aan deze twee uitgangspunten en de onderliggende criteria leidt tot de opmaak van een helder werkschema met vijf type-projecten waarbij de rol van het Team Stadsbouwmeester en de inzet van adviezen steeds anders gedefinieerd is. Een correcte procedure met omschrijving van de types die al dan niet uitgenodigd worden voor advisering vormt daarvoor de basis.

- **ADVISERING IN DE JUISTE KAMER**

De advisering aan de hand van types koppelen we aan de specifieke vorm van begeleiding en een proces met gesprekken in de vijf kamers. De samenwerking tussen het Team Stadsbouwmeester en de stadsdiensten via de verschillende kamers moet de doorstroming van dossiers stroomlijnen. De toewijzing van dossiers naar de kamers bereiden we samen met de betrokken diensten voor in twee specifieke overlegplekken die voorsorteren en overzicht houden. Het *projectoverleg* bespreekt stadseigen initiatieven (in functie van stedelijke opvolging en beslissingen), het *bouwoverleg* bespreekt de private initiatieven (in functie van de bouwaanvraag).

FOCUSSEN OP PLEKKEN VOOR KWALITEIT

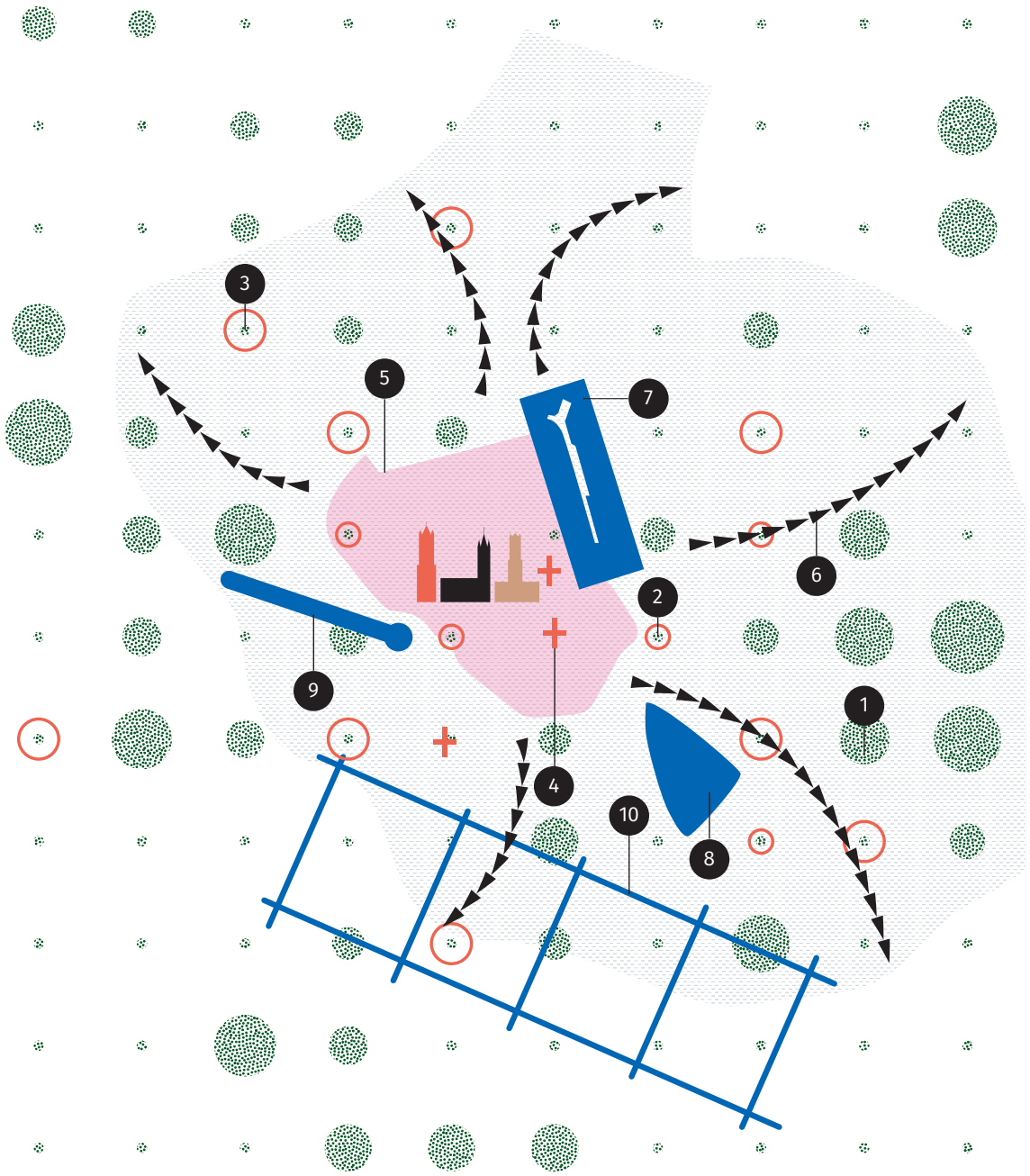
Een blik gericht op kwaliteit vraagt focus op net die plekken en opgaves die sterk bepalend zijn voor de kwaliteit van de ruimte in de stad en het daaraan verbonden stedelijk leven. De groeiopgave waar Gent vandaag mee worstelt, vraagt om een ander ruimtelijk beleid voor de stad dan de stadsvernieuwingsoperaties van een paar decennia gelden. Toen had de stad dringend nood aan bijkomende kwaliteiten om opnieuw bewoners aan te trekken. Nu moeten we de aanwezige druk op de ruimte en de daaraan verbonden projecten bijsturen om de kwaliteiten van onze stad te behouden en maximaal te versterken. De nieuwe beleidsvisie op de ruimtelijke ontwikkeling van deze stad, *Ruimte voor Gent* genaamd, zet hiervoor de krachtlijnen uit. Het beleidsplan benoemt structurende netwerken en koppelt ze aan een aantal strategieën om met bouwen en ontwikkelen om te gaan. Aan deze heldere, stadsbrede aanpak wil ik een meer selectieve of gerichte blik toevoegen. Door ruimtelijk te focussen op specifieke plekken kunnen we de opgaves voor de stad beter benoemen en identificeren. Ik identificeer tien prioritaire ruimtelijke focussen en/of plekken.

1. ROBUUSTE, OPEN EN ONBEBOUWDE RUIMTE VOOROP PLAATSEN

Een bouwmeester moet vandaag in eerste plaats denken als ‘niet-bouwmeester’. Nog veel te vaak is bouwen immers een automatisme bij stedelijke ontwikkeling en komt het vrijwaren, laat staan het vrijmaken van ruimte, pas later op de agenda. Als ‘groenmeester’⁵ draai ik die logica om. De urgenties zijn er, denk maar aan de klimaatopgave, de gezondheidsproblematiek of de woon- en levenskwaliteit in de wijken. Daarom wil ik in de eerste plaats inzetten op het creëren van een robuust, open en onbebouwd stadslandschap. Dat moet de basisreflex in Gent worden. De ‘betonstop’ is niet louter iets om ongebreideld groeien in de open ruimte tegen te gaan. Het is een metafoor om de bouwreflex – de spreekwoordelijke baksteen in de maag – een halt toe te roepen. Die opgave speelt evenzeer tot diep in het stedelijk gebied.

2. STAD VRIJHOUDEN IN DE KERNSTAD

Stadsvernieuwingsprojecten hebben zich de afgelopen decennia vooral gericht op die plekken waar de leefbaarheid het sterkst onder druk stond, namelijk in het stadscentrum en de 19de-eeuwse gordel. Onder meer groentekorten, armoedeproblemen, gebrekkige woonkwaliteit en samenlevingsproblemen

1.
ROBUUSTE, OPEN EN ONBEBOUWDE RUIMTE
VOOROP PLAATSEN

2.
STAD VRIJHOUDEN IN DE KERNSTAD

3.
STAD BIJBOUWEN IN DE GROEISTAD

4.
PLEINEN, STRATEN EN PARKEN TERUG ECHT
PUBLIEK MAKEN

vormden de aanleiding om gerichte programma's wijk per wijk op te zetten. Gent heeft hiervoor een unieke aanpak ontwikkeld waarbij middelen worden geconcentreerd om wezenlijk een verschil te maken. Maar zowel de effecten van gentrificatie en de ontwikkelingsdruk, als de nood om vervolgens door te schuiven naar een andere wijk, dwingen ons tot blijvende nazorg. De stad is nooit af en deze wijken niet in het minst. We zullen bijkomende woonontwikkeling moeten afremmen ten voordele van broodnodige bijkomende open ruimte en voorzieningen. De kernstad zit op verschillende plekken meer dan vol. Het is hoog tijd om hier ruimte vrij te houden en elders ruimte te vinden voor extra ontwikkelingen.

3. STAD BIJBOUWEN IN DE GROEISTAD

De druk op de kernstad vraagt om een koppeling met die plekken waar wel nog ruimte voorhanden is, namelijk in de *groeistad*. Dit eerder randstedelijke deel van de Gentse agglomeratie, in bouwpatronen gekenmerkt door verkavelingen, dorpskernen, ingesloten buitengebied en uiteengelegde grootstedelijke functies en infrastructuurnetwerken, liggen opportuniteiten om de groeipijnen van de stad op te vangen. Hier is plaats voorhanden om een plek te bieden aan de opgaves van de kernstad. Maar dan wel gestructureerd en doordacht. Niet langer in het wilde weg kavels met vrijstaande woningen verder verdichten of open-ruimtefragmenten volbouwen. Nee, hier is nood aan een sturende kwaliteitsreflex. We moeten inzetten op de 'vernieuwing van de stadsvernieuwing'.

4. PLEINEN, STRATEN EN PARKEN TERUG ECHT PUBLIEK MAKEN

De druk op de stad is lijflijk voelbaar in de historische binnenstad. Daar is het op mooie koop-, feest- en eventdagen over de koppen lopen. Een aantrekkelijk stad trekt veel volk aan. En dat zet die aantrekkelijkheid direct weer mee onder druk. De stedelijke publieke ruimte is er overbevraagd en overgeclaimd. En daardoor verliest ze langzaamaan haar publiek karakter. Het netwerk van publieke ruimtes in de binnenstad heeft niet alleen nood aan een samenhangende strategie om de beeldkwaliteit te bewaken, maar nog meer aan een helder kader om overgebruik bij te sturen. Een 'masterplan publieke ruimte' kan die richting uitzetten en de basis vormen om verschillende pilotprojecten zoals de omgeving Sint-Jacobs, Zuid en de stationsomgeving aan te pakken.

5. STADSBOULEVARD ALS DRAGENDE RUIMTE

De stadsring is de hoofddrager van de mobiliteit in de kernstad. Ze markeert, ruwweg op de positie van de oude stadsmuren, de overgang tussen binnenstad en stadsrand. De ring draagt in zich de kans om uit te groeien tot een sterke figuur voor de stad. Ze is dan niet langer een barrière maar een verbindende structuur tussen de verschillende wijken. Maar deeltje per deeltje, segment per segment, werden de voorbije jaren aan de ring werken uitgevoerd, stadsprojecten langs gepland, grote bouwprojecten gerealiseerd en bovenlokale functies en voorzieningen ingepast. Helaas zonder heldere, overkoepelende visie. Er is nood aan een breed streefbeeld voor de ringruimte die uitspraken doet over meervoudige mobiliteit langs en dwars op de ring, maar ook over ontwikkelingskansen en te behouden kwaliteiten. De ring kan uitgebouwd worden als de centrale stadsboulevard: een mobiliteitsdrager die mee stad maakt.

6. RING-RING

We moeten opnieuw nadenken over het stedelijk gebied tussen stadsring R40 en snelwegring R4, over haar specifieke organiserende structuren en het gebruik ervan. In het verleden functioneerden vooral de steenwegen, en in sommige gevallen de tramlijnen, als de stedelijke hoofdassen van dit gebied. De verstedelijking van de zone tussen ring en ring leidt onvermijdelijk tot een mobiliteit die minder op de auto gericht is. Fietssnelwegen en fietsstraten komen op de voorgrond als nieuwe ruimtelijke drager. In de ruimte tussen ring en ring zullen toekomstige ontwikkelingen dus niet gericht zijn op slechts één drager, maar op verschillende structuren. Dat biedt kansen voor verdichting en verstedelijking, maar evenzeer voor de uitbouw van knopen en lokale centra of het afbouwen van bepaalde dragers ten voordele van groen-blauwe structuren. De relatief gemakkelijke inpasbaarheid van fietsroutes maakt dat ze potentieel een krachtig instrument zijn om snel een grote herstructurering door te voeren.

5.
STADSBULEVARD ALS DRAGENDE RUIMTE

6.
RING-RING

7.
EEN BREDE CONTOUR ROND DE DOKKEN

8.
TRAAGHEID TESTEN
OP HET OEFENPLEIN-ARSENAAL

ADVISEUR. MET EEN BLIK GERICHT OP KWALITEIT

7. EEN BREDE CONTOUR ROND DE OUDE DOKKEN

In 2019 is de stad al vijftien jaar intensief aan het werk om de Oude Dokken om te vormen tot een kwalitatieve stadswijk. Dat gebeurt via grondverwerving, wedstrijden, plannen, tijdelijk gebruik en nu ook met bouwprojecten. Een strakke regie over het hele gebied garandeert een kwalitatieve invulling van de kades en parken en de bouw van verschillende woonprojecten en stedelijke voorzieningen. Maar terwijl we tijd noch moeite sparen om hoogwaardige ontwikkeling na te streven en deze te koppelen aan maatschappelijke meerwaarde, vergeten we vandaag om hard te sturen op private ontwikkelingen in de ruimere contouren van het stadsontwikkelingsproject. Ad hoc vastgoedontwikkelingen liften er mee op de publieke investeringen zonder veel terug te geven aan de wijken die ze mee transformeren. Tijd om het geweer van schouder te veranderen en wel een dwingende regie uit te oefenen in een het ruimere gebied rond de Dokken.

8. TRAAGHEID TESTEN OP HET OEFENPLEIN-ARSENAAL

In een reeds goed volgebouwde stad zijn er nog maar weinig grote onontwikkelde gebieden over. De veelheid aan stedelijke vragen en claims in de stad hebben zowat overal hun stempel op gedrukt. En toch, soms rest er wel nog een *terrain vague* dat nog geen uitdrukkelijke bestemming heeft gekregen. Tussen de wijken Ledeberg, Gentbrugge en Moscou liggen verschillende deelgebieden zonder echt finale invulling. Een zestig hectare groot voormalig ‘oefenveld’ met wijkpark, woonzorgcentrum, gemeenschapsfuncties, baanwinkels, showrooms en bedrijfsgebouwen biedt kansen als ‘stedelijke wachtkamer’.

De grote Arsenalsite zouden we kunnen aanwenden als experimenteerruimte voor nieuwe vormen van stedelijke productiviteit, onderzoek en innovatie. Dergelijke grootschalige aaneengesloten gebieden zijn uniek in de stad en moeten te allen tijde behoed worden voor eenvoudig verkavelen. Hier is *trage stadsontwikkeling* de enige logische keuze.

9. STADSLANDSCHAP WATERSPORTBAAN HERWAARDEREN

Geen enkele wijk, geen enkele ruimte is zo doordrongen van het maakbaarheidsideaal als de omgeving van de Watersportbaan. Ondanks oudere renovaties en recente toevoegingen vertoont deze omgeving nog steeds een grote mate van samenhang. Die samenhang dankt ze aan haar ontstaansgeschiedenis: het stadslandschap van de Watersportbaan is een unieke site waar (sportief-recreatief) landschap, (sociaal) woonprogramma en gerichte (gemeenschaps)voorzieningen één coherent ensemble vormen. Die kwaliteit staat sinds enige tijd onder druk. De huidige fragmentarische aanpak behoeft dringend een ommezwaai. Er zijn nu verschillende projecten en ontwikkelingen in ontwerp of uitvoering zonder dat er duidelijke coherente keuzes gemaakt zijn voor het ruimtegebruik, de bestemming, het landschappelijke kader, de mobiliteit, de beeldkwaliteit, de erfgoedwaarde of de architectuur. Een globale visie uitwerken van de omgeving Watersportbaan tussen ring en ring is een prioritaire opgave.

10. SAMENHANG BRENGEN IN DE ZUIDELIJKE STRATEGISCHE RUIMTE

De zuidelijke stadsrand is een mozaïek samengesteld uit verschillende historische en nieuwe campussen, gericht op onderwijs, zorg en ondernemen, afgewisseld met verschillende grotere woonenclaves zoals Nieuw Gent en oude dorpskernen zoals die van Zwijnaarde. Tussen de campussen heen loopt het oude bebouwingsweefsel langs grote, doorgaande assen. Maar samenhang ontbreekt vandaag. Het is een dynamisch stadsdeel met veel ontwikkelingen en een grote diversiteit aan functies. Hoge kantoorstorens, grote logistieke bedrijfsgebouwen, glimmende winkelpanden en onderzoekscentra worden er in ijlt tempo gebouwd. Het lijkt alsof ruimtelijke kwaliteit in deze omgeving ondergeschikt is aan efficiënt ontwikkelen. De Zuidelijke Mozaïek⁶ heeft dringend nood aan stedenbouwkundige samenhang en architecturale aandacht.

9.
STADSLANDSCHAP WATERSPORTBAAN
HERWAARDEREN

10.
SAMENHANG BRENGEN IN DE ZUIDELIJKE
STRATEGISCHE RUIMTE

NOTEN

1. bOb Van Reeth, *Een bouwmeester bouwt niet*, 1999-2005.
2. De *Concessio Carolina* opgelegd aan de stad Gent door Keizer Karel op 30 april 1540.
3. Op 12 september 2018 onderschreef Stad Gent het internationaal initiatief voor het recht op adequate huisvesting. Dat is een multi-stakeholdersinitiatief van 'The Shift' onder leiding van speciaal VN-rapporteur Leilani Farha, het Bureau van de Hoge Commissaris voor de rechten van de mens van de VN (OHCHR), en Verenigde Steden en Lokale Overheden (UCLG).
4. Fundamentele economie of *foundational economics*, naar Engelen E., Froud J., Johal S. Salento A. en Williams K., *How to build a fairer city*, The Guardian, 24 september 2014.
5. *Groenmeester*, een begrip ontleend uit de tentoonstelling *Stad van Morgen: 'A glimpse of where we're going'* van kunstenaars en curator Elly Van Eeghem (STAM, Gent, van 23.10.2016 t.e.m. 07.05.2017).
6. Ruimtelijk Structuurplan Gent (2003), benaming van het deelgebied Zuidelijke Strategische Zone.

COLOFON

TEKST

Peter Vanden Abeele, Stadsbouwmeester Gent

IN SAMENWERKING MET TEAM STADSBOUWMEESTER
Annelies Neyens, Patrick Derycker, Matthias Blondia
en Bregje Provo

REDACTIE

Joeri De Bruyn

VORMGEVING

Specht Studio

FOTOGRAFIE

Olmo Peeters

De visienota is verschenen in november 2018.

V.U. Mieke Hullebroeck – algemeen directeur -
Stadhuis, Botermarkt 1, 9000 Gent – 2018
D/2018/0341/19

PDF is beschikbaar op <https://stad.gent/over-gent-en-het-stadsbestuur/over-gent/stadsbouwmeester>.
Herplaatsing op andere websites is niet toegestaan.

CONTACTGEGEVENS STADSBOUWMEESTER

Stadsbouwmeester Gent: Peter Vanden Abeele
Postadres: Botermarkt 1, 9000 Gent
Email: stadsbouwmeester@stad.gent
stad.gent

Voor Omer Vanden Abeele, omdat mijn visie op
deze stad vertrekt vanuit sterke wortels.

SBM
GENT
☐ ☐

SBM GENT

Gent kiest voor ruimtelijke kwaliteit. De aanstelling van een stadsbouwmeester past in die ambitie. De stadsbouwmeester ziet toe op de ruimtelijke kwaliteit en het architectuurbeleid in Gent. Hij staat mee in voor de selectie van ontwerpen, ontwerpers of ontwikkelaars en adviseert het stadsbestuur bij beeldbepalende bouw- en ruimteprojecten. De visienota van de stadsbouwmeester zet de krijtlijnen uit om echt kansen uit te bouwen voor een toekomstgerichte stedelijke ontwikkeling.

